

Det talade ordet gäller.

Tal av Lars Leijonborg i Stockholms stora synagoga, den 11 maj 2008

Ambassadörer, kära vänner!

Det är en ära att få representera Sveriges regering här idag.

Mina tankar går till tidigare tillfällen jag fått komma hit och vi varit tillsammans i denna vackra helgedom. Jag har varit med när vi samlats i solidaritet när Scud-missiler regnade över Israel, i beundran inför minnet av det okuvliga motståndet mot ondskan i Warszawa-gettot, i respekt för Förintelsens offer och överlevare och i beslutsam gemenskap mot antisemitism och främlingsfientlighet.

Idag samlas vi i glädje. Trots allt – Israel lever!

Och i firandet finns ett budskap, tydligt för vänner och tydligt för fiender: Israel lever och kommer att leva!

Från sin första dag har landet varit attackerat och hotat. Men Israel tillkom med stöd av FN. Israels rätt att existera är därmed en del av folkrätten och borde vara garanterad av världssamfundet. Att som Irans president predika Israels utplåning är ett brott mot folkrätten. Folkrätten har sina brister, men den växte fram till skydd för små nationer som hotas av mäktiga grannar. Att försvara Israels rätt att leva är också att försvara folkrätten!

FN:s beslut 1948 var kontroversiellt när det fattades och ifrågasätts av somliga än idag. Till och med min medverkan här ikväll har mötts av protester. Mitt besked till dem som kritiserar mig är detta:

hur många synpunkter jag än har på delar av Israels politik tvekade jag inte en sekund att delta i den här manifestationen, för det den handlar om är ytterst: Israels rätt att existera!

*

I tisdags var jag i Berlin, bland annat i den del av staden som kallades de judiska kvarteren. Där fanns den 9 november 1938 tjugo synagogor. Morgonen efter var samtliga vandaliserade eller nerbrända, av skrämmande folkhopar med polismaktens passiva eller aktiva hjälp. Kristallnatten visade den judiska diasporans utsatthet.

En bit därifrån ligger det anrika Humboldt-universitetet, mer än något annat universitet i världen symbol för akademisk frihet och humanism. Just där, på torget framför, brände den 10 maj 1933, exakt 75 år sedan igår, en nazistisk pöbel böcker av judiska och andra förhatliga författare. På platsen finns idag ett citat från en stor tysk humanist, Heinrich Heine, skrivet mer än hundra år innan bokbålet, men med en djup insikt: ”Wo man Bücher verbrennt, verbrennt am Ende auch Menschen” - där man bränner böcker bränner man slutligen också människor. Låt oss i humanismens namn aldrig glömma den insikten!

I Björn Fontanders bok De onda åren läste jag om en händelse från 1942. Gestapo-chefen Himmler hade blivit varse att det levde 3.000 judar i Finland. Han ansåg det angeläget att de utlämnades, förpassades till koncentrationsläger och dödades. Han hade i samma veva fått information om att Finland var i stort behov av spannmål – lagren skulle bara räcka några veckor. Han begav sig till Adolf Hitlers och fick tillstånd att ställa Finland inför ett val: lämna ut judarna så får ni spannmål från oss. Fontander skriver: judar mot mjöl, en cynisk och djävulsk plan. Den här gången sa Finland faktiskt nej. Försörjningsläget blev kritiskt, men strax efteråt vände krigslyckan så Hitler-tysklands möjligheter att sätta militärmakt bakom sina hot avtog.

Exemplen kan räcka. Förstörda synagogor, judar som handelsvaror, judar som gisslan, judar som dödas. Efter Förintelsen fanns bara en möjlighet: ett eget hemland, en tillflyktsort för de judar som så önskade.

*

Jag vill gratulera Israel idag på flera sätt. Först och främst till att ha byggt upp en vital demokrati. Det är tyvärr än så länge något helt unikt i Mellanöstern.

Jag vill också gratulera Israel till att ha byggt upp en ekonomi med anmärkningsvärd växtkraft. I år har Israel för fjärde året i rad en tillväxt på över fem procent. Öknen blommar och bland apelsinodlingar och citronlundar växer nu högteknologiska småföretag som svampar ur jorden. Ingen annanstans startas så många nya högteknologiska företag per invånare som i Israel!

Jag vill gratulera Israel till flera världsledande institutioner för forskning och högre utbildning, som Technion och The Weizman Institute of Science. Israel har en extremt välutbildad arbetskraft. I landet produceras fler doktorsavhandlingar per invånare än i något annat land.

Men vi är alla medvetna om att det finns en mörkare sida. Jag var på besök i Israel 2005, just den dag Knesset, efter månaders uppslitande debatt i landet, fattade beslut om det ensidiga tillbakadragandet från Gaza. Jag sa till en israelisk vän som jag träffade i Knesset: Det var intressant att vara här just nu, under en så spännande period. Han svarade: ”Problemet här är att alla perioder är spännande. Det finns förresten en bok om det. Bibeln heter den.”

Olivträdet användes av Thomas Friedman i boken Lexus och olivträdet som metafor för grunden till konflikten mellan judar och palestinier. Israelerna älskar sitt land och olivlundarnas skugga. Men ett olivträd kan bli många hundra år och en del olivträd som växer i Israel idag planterades av palestinier och deras förfäder. Och palestinierna längtar till sina rötter, sina olivträdsrötter.

Men olivkvisten är också en symbol för fred. Och inget hebreiskt ord är så känt över världen som Shalom. Min djupaste önskan till Israel denna dag är att kommande födelsedagar ska få firas i mindre spänning och mera trygghet, i mindre ångest och mera tillförsikt. Måtte denna dag inte bara stå för judisk överlevnadsförmåga utan också förmågan till kreativ försoning och inspirerat fredsbyggande.

Lika tydlig som den svenska regeringen är i sitt stöd för Israels existens, lika tydliga är vi i vår kritik av delar av den israeliska politiken. Palestiniernas legitima rättigheter måste tillgodoses. Förtroende måste byggas. Behandlingen av civila palestinier är inte acceptabel. Bosättningspolitiken bygger inte förtroende och måste läggas om.

Som medarbetare till Per Ahlmark hörde jag honom många gånger förklara vårt stöd till en tvåstatslösning: det ska vara en stat vid sidan av Israel och i fred med Israel, inte en stat på ruinerna av Tel Aviv och Natanja. 40 år senare är den verkliga freden fortfarande långt borta och Per Ahlmarks ord lika aktuella!

Det finns judar i Israel och runt om i världen, liksom araber, som avfärdar tanken på fred som naiv. Men jag är nästan lika gammal som Israel och har fått uppleva förunderliga ting, som ingen trodde var möjligt: Östeuropas frihet från sovjetkommunismen, apartheids avskaffande i Sydafrika och försoning på Irland. Undrens tid är inte förbi. Jag tror att jag också kommer att få uppleva fred i Mellanöstern.

Mig kan ni avfärda som en naiv svensk. Men Amos Oz har försvarat Israel med vapen i hand i två krig. Hans utmärkta bok "Hur man botar en fanatiker" säger precis det jag vill säga. "Det vi behöver är en plågsam kompromiss" skriver Oz och fortsätter: "Kompromiss, inte kapitulation. En kompromiss innebär att det palestinska folket aldrig ska gå ner på knä, och det ska inte heller det israelisk-judiska folket göra."

Han fortsätter: "Och en sak kan jag försäkra er européer: konflikten i Mellanöstern är i sanning plågsam och blodig och grym och vansinnig, men det kommer inte att ta oss tusen år att få fram vår motsvarighet till euron i Mellanöstern, vi kommer att vara snabbare än vad ni varit och spilla mindre blod än vad ni gjort."

*

De svensk-israeliska förbindelserna är goda idag. För det vill jag gärna ge en eloge till den förra regeringen under Göran Perssons ledning, som återställde balans efter år av ensidighet. Den nuvarande regeringen har fortsatt att bygga ett förtroendefullt samarbete. Handeln mellan länderna ökar. På det område jag ansvarar för i regeringen, högskola och forskning, är utbytet också omfattande. Min ambition är att utöka det ytterligare.

Så till sist. Min hälsning till Israel idag är denna: Gratulerar till 60 framgångsrika år. Må framtiden präglas av fortsatt framgång, men framför allt av hebreiskans vackraste ord: Shalom!